

УКРАЇНСЬКА
АБЕТКА ТА КАЗКИ
В ІЛЮСТРАЦІЯХ ГЕОРГІЯ НАРБУТА

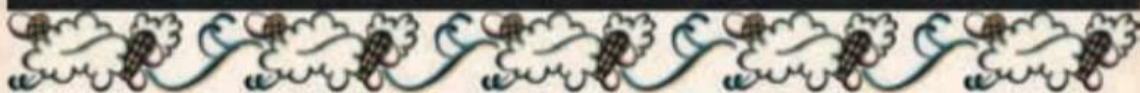

Життєвим шляхом Георгія Нарбута вели казки. Відомо, що настільною книгою гімназиста Нарбута була книга народних казок за редакцією О. Афанасьєва, а надихали його казкові ілюстрації Івана Білібіна. Ранні малюнки до казок експонувалися на виставках у Глухові та принесли перший успіх майбутньому майстру. Першим мистецьким твором Нарбута, що побачив світ, була книжка казок «Горшеня. Снігуронька», а за нею — багато-багато інших. Вже будучи зрілим митцем, Нарбут, як згадувала дружина художника, «...полюбляв слухати повісті Гоголя і народні казки», образи з яких втілились у незавершеному шедеврі — «Українській абетці».

Георгій Нарбут зазвичай присвячував свої книжки людям, що мали найбільший вплив на його життя та кар'єру. Але одна присвята до казки Жуковського «Як миші kota ховали» вирізняється серед інших: «Сонцю, місяцю, зіркам — дітям всім у всій країні». Можливо, майстер мав на увазі маленького хлопчика чи дівчинку з провінційного містечка, що, подібно до нього самого, зустрівшись на сторінках дитячої книжки зі зразками неперевершеної графіки, підуть, перефразуючи Олександра Бенуа, за «чарівною лінією, що змушує бриніти струни нашої уяви й переносить нас кудись далеко із повсякдення», шляхом Високого Мистецтва.

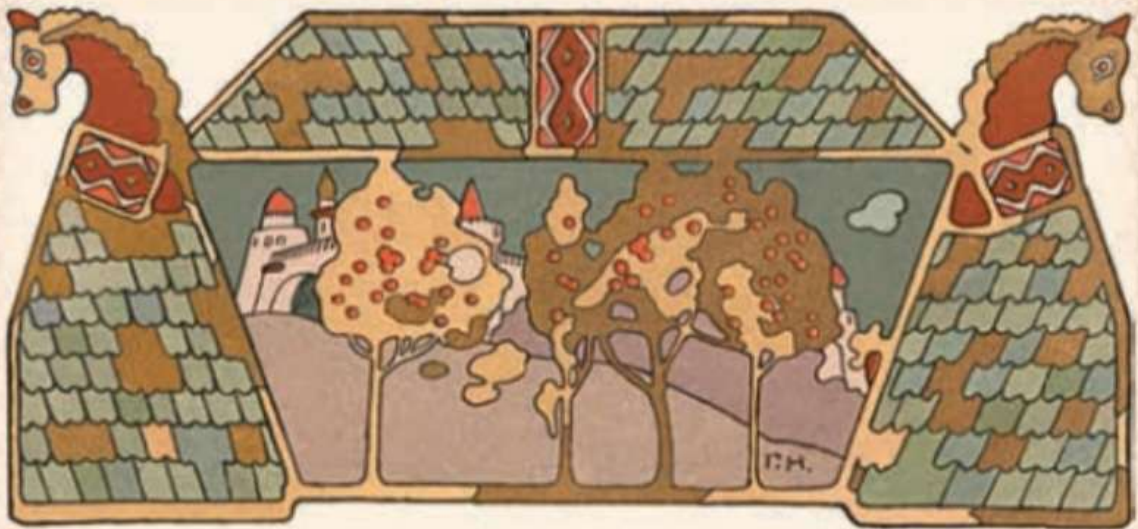

Аркуші до «Української абетки» 1919 року стали останніми роботами, над якими працював Георгій Нарбут. Однак його доробок у художньому оформленні літератури для дітей не вичерпується лише казками та «Українською абеткою». Нарбут створив ілюстрації до книжечки віршованих приповідок «Танцюй, Матвій», дві книжки-картинки «Іграшки» (текст до яких було написано Б. Діксом уже після завершення всіх малюнків), силуетні ілюстрації до книжок байок І. Крилова — «Три байки», «Врятована Росія», «1812 рік», ілюстрації до прозового переказу байки В. Жуковського «Як миші kota ховали», оформлення книжечки віршів Л. Модзалевського «Для дітей» та інших книг.

Георгій Нарбут протягом свого недовгого життя, окрім ілюстрування, проектував меблі та одяг, конструював іграшки, встиг посприяти становленню українського шрифтового мистецтва та й взагалі національного графічного дизайну, досліджував українську геральдику та став автором української державної символіки й грошових знаків часів Української Народної Республіки та Української держави, працював у жанрі журнальної та агітаційної графіки, був професором і ректором Української Академії мистецтв. Проте, попри всі ці досягнення й звершення, для кожного, хто в дитинстві мав щастя доторкнутися до митецьких книжок Георгія Нарбута, він назавжди залишиться у першу чергу неперевершеним майстром дитячої книжки, малюнки якого і досі зачаровують не лише дітлахів, але й їхніх батьків.

Першим виданням, проілюстрованим Георгієм Нарбутом, стала книга казок «Горшеня. Снігуронька», що була видана газетою «Русское чтение» у 1906 році.

Георгій Нарбут розпочав роботу над ілюстраціями до казки «Снігуронька» ще за часів навчання у гімназії міста Глухова. Юний художник захоплювався книжками казок з малюнками Івана Білібіна, наслідуючи манеру майстра у власних спробах. У 1906 році, вступивши до Петербурзького університету, Нарбут познайомився зі своїм кумиром та отримав від того визнання свого таланту й підтримку. У своїх спогадах Нарбут писав про Білібіна: «...Не будучи його учнем, я фактично вчився у нього. Коли він працював у себе в майстерні, то майже завжди кликав й мене «до кумпанії»

за свій стіл малювати. Він же посприяв і моєму заробітку: за його протекцією видавець газети «Русское чтение» купив у мене для видання ілюстрації (зроблені ще у Глухові) до казок «Снігуронька» та «Горшеня»...»

УКРАЇНСЬКА
АБЕТКА
СНІГУРНЬКА

ЖУРАВЕЛЬ І ЧАПЛЯ
ВЕДМІДЬ
ЯК ГРИБИ ВЮСАЛИ
ТЕРЕМОК
МИЗГИР

ДЕРЕВ'ЯНИЙ
ОРЕЛ

Незгасаючий інтерес до незавершеної «Української абетки» Георгія Нарбута обумовлено унікальним в історії української графіки поєднанням інтелектуальної наповненості алегоричного змісту та рідкісної в межах одного твору мистецтва стилістичної багатогранності. Складна стилістично-образна побудова та можливість її альтернативного семантичного прочитання зробили «Абетку» об'єктом численних мистецтвознавчих досліджень, художніх інтерпретацій та відвертих інтелектуальних інсинуацій.

В малюнках до «Абетки» Нарбут майстерно поєднав романтизм аркуша «Б» з ностальгічним ліризмом аркуша «Л», класично вибудовану історичну алегорію до літери «Г» з бурлескною естетикою аркуша «Н», ідилію дитячого світу «І, И» з іронічною біографічністю аркуша «О». Цей калейдоскоп зачаровує глядача, заохочуючи приєднатися до пошуку таємного сенсу малюнків і врешті-решт приводячи до розуміння, що у центрі цього лабіринту знаходиться особистість самого Нарбута. «Українська абетка» — довершена у своїй незавершеності, як і коротке мистецьке життя художника, — є нічим іншим, як автопортретом Георгія Нарбута, графічним літописом його життя та мистецьких уподобань, зображенням важливих для нього місць і подій, віддзеркаленням його суто українського гумору та аристократичного суму за минулим, історією нескінченного пошуку неспокоїної творчої вдачі митця.

«А». Аркуш «Української абетки». 1919 р.

Арап тримає аркуш, автомобіліст їде на автомобілі повз академію, небом летять аероплани.

Б

«Б». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

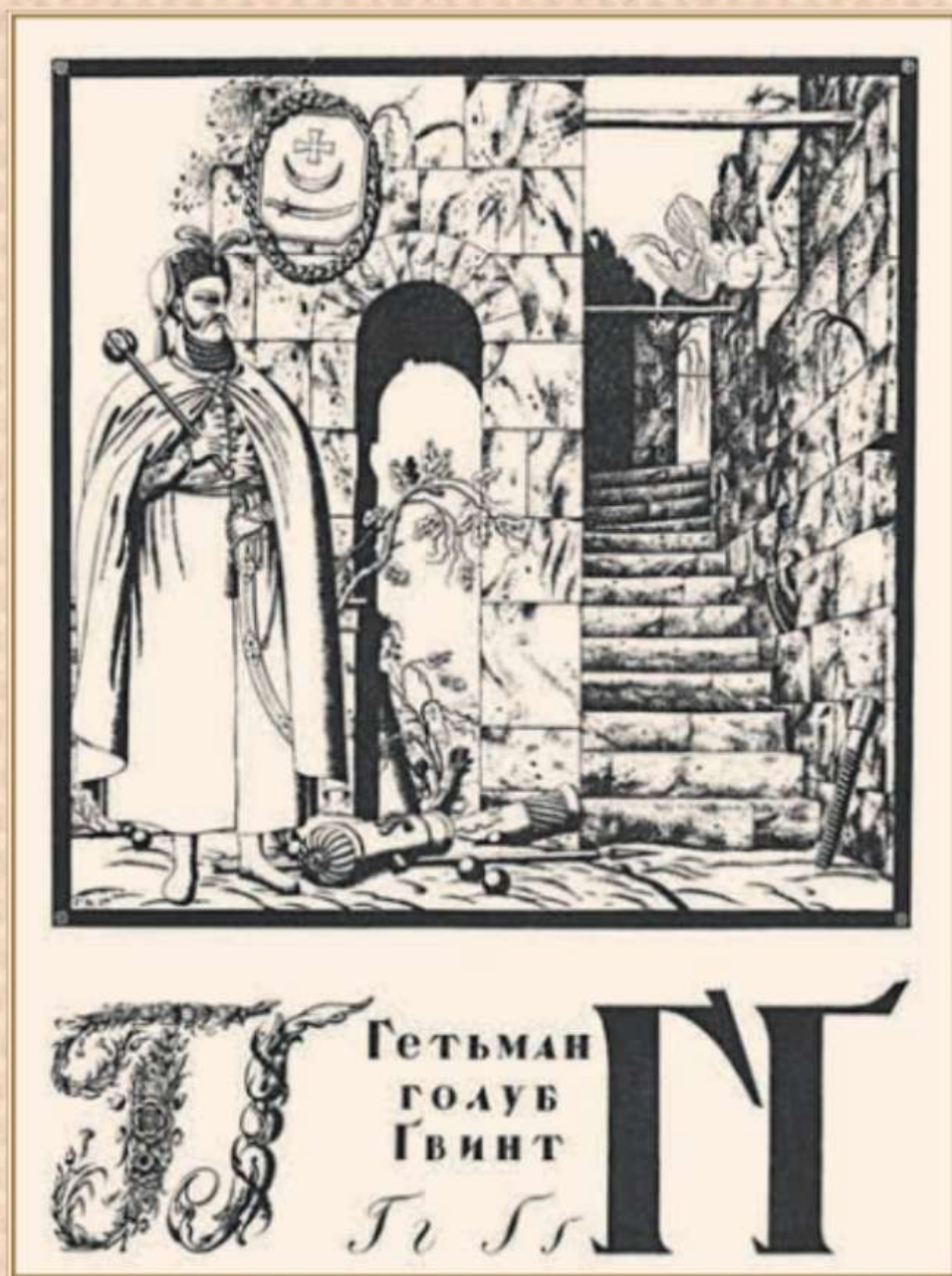
Бик пасеться під зруйнованою **баштою**, на передньому плані похила **береза** та розбита **бочка**.

В

«В». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Вітер віє, зриває листя зі старої **верби**, валить античну **вазу** з постамента, розсипає **виноград**, крутить крила старого **вітряка** з маленьким **віконцем**, здимає в повітря старе **відро**.

«Г». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Алегорія на здобуття Україною державності у 1917 році. **Гетьман** Петро Дорошенко, який намагався об'єднати «всі українські землі по обидва боки Дніпра», дивиться на **гвинт** як символ злуки, з **ганку** руїни до нього злітає **голуб** — символ миру. Біля ніг **гетьмана** розтрощена **гармата**, над ним — **герб**.

ЗІМА
ЗІРКИ
ЗАЄЦЬ

ЗззЗ

З

«З». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Заєць зимою біжить під **зірками**.

Село у **снігових заметах**, що намела **заметіль** (завірюха).

Над селом височіє **звіниця** (дзвіниця).

ИВА
ІГРАШКИ
У І
І

«ИІ». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Іграшки під івою (вербою), індійське слоненя, глиняний ідол (вятська свистулька) та індіанці. Намальована у центрі аркуша фанерна іграшка-маріонетка запорожця з шаблею була сконструйована самим Нарбутом.

КОЗАК
КІНЬ
КОРАБЕЛЬ

К к к

К

«К». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Козак на коні, за ним обеліск з каменю, вдалині корабель.

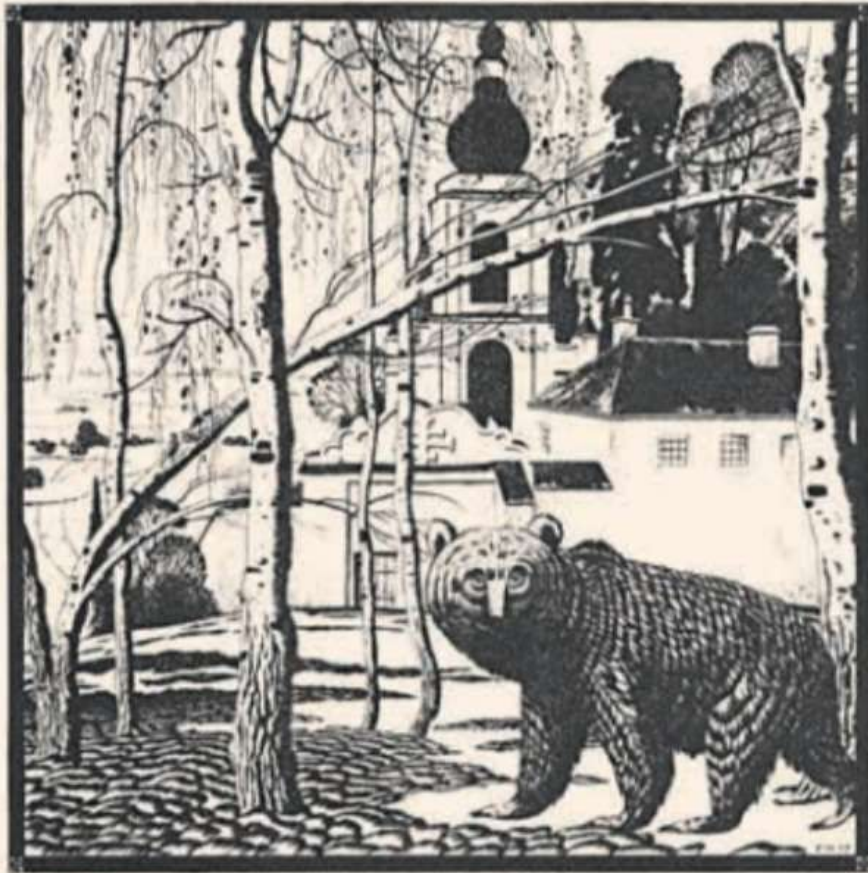
Лев
лебідь
лира

Л.л

«Л». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Основою композиції аркуша є вид **липової** алеї маєтку де Бальмена у селищі **Линовиця** на Чернігівщині, де гостював Нарбут, подорожуючи Україною. На передньому плані зображені **лебідь**, паркова скульптура **лева** та дві **ліри** — антична та українська.

«М». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Медвідь (своєрідна мальована «орфографічна» помилка Нарбута) на тлі **монастиря** у стилі українського бароко.

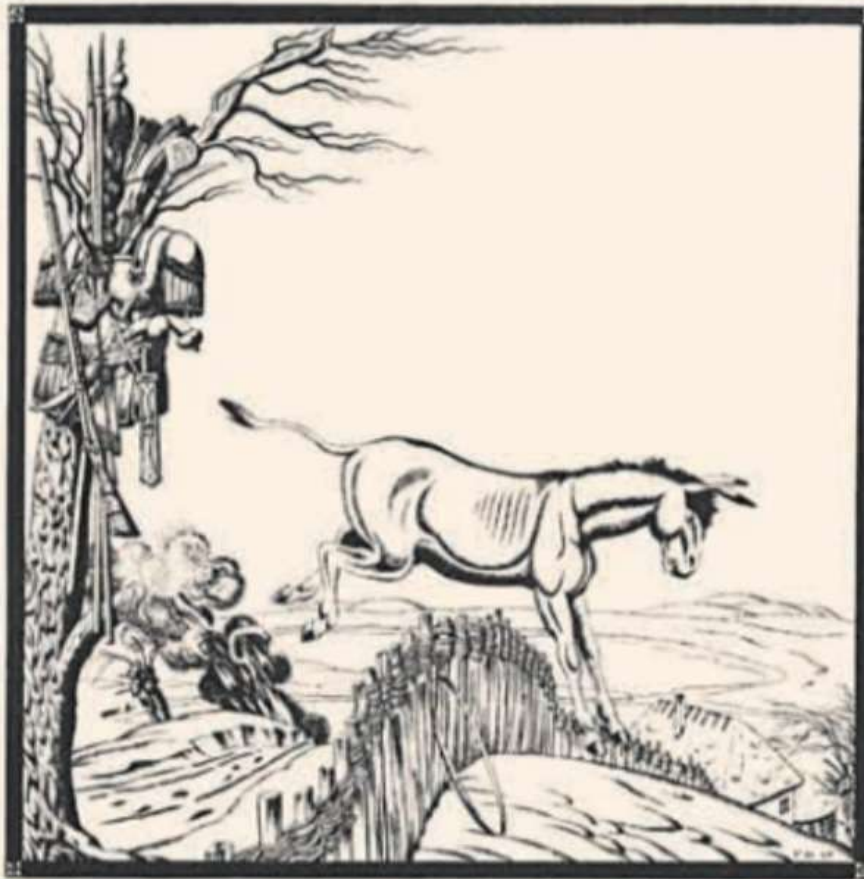

Негр
ножиці
ножі
Н н

Н

«Н». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Аркуш-нісенітниця. Негр у фраці та циліндрі на алеї зі встромлених у землю ножів, поставивши ногу на наковальню (ковадло), ріже нитку ножицями на тлі українського пейзажу.

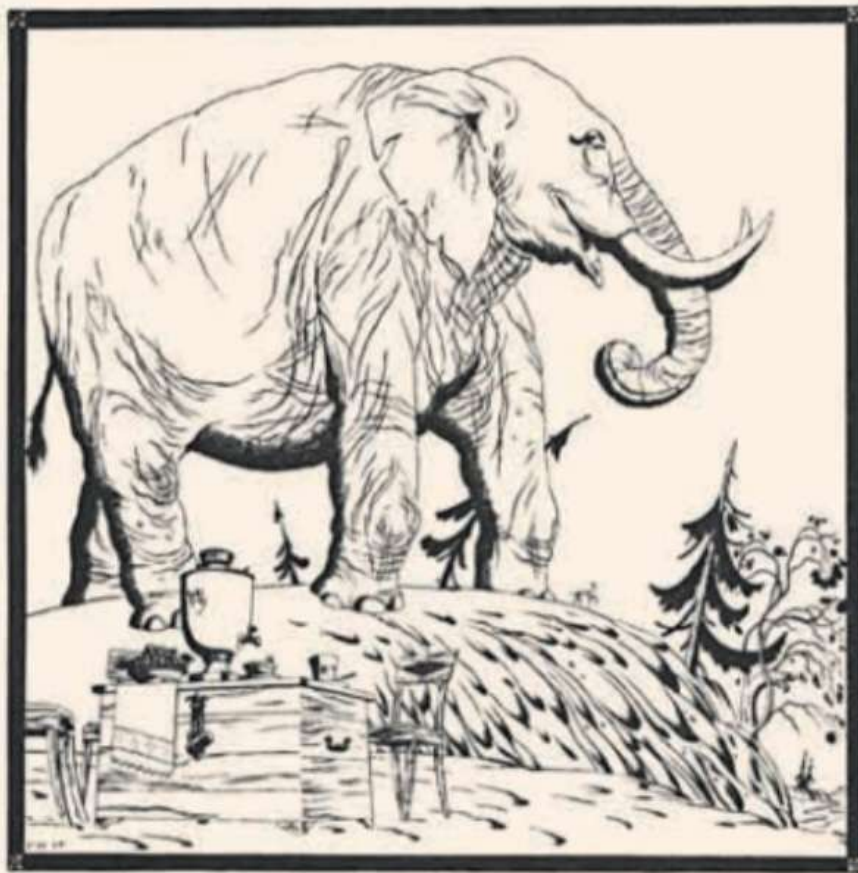
Осел
оружжя
огорожа

О о

О

«О». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Осел стрибає через **огорожу** — з боку, де зброя (застаріле **оружжя**) та **огонь** (вогонь), на бік, де українська хата та дитячий **обруч**. Натяк на втечу Нарбута з охопленого революцією Петрограда до України.

С лін
САМОВАР
СКРИНЯ

С с

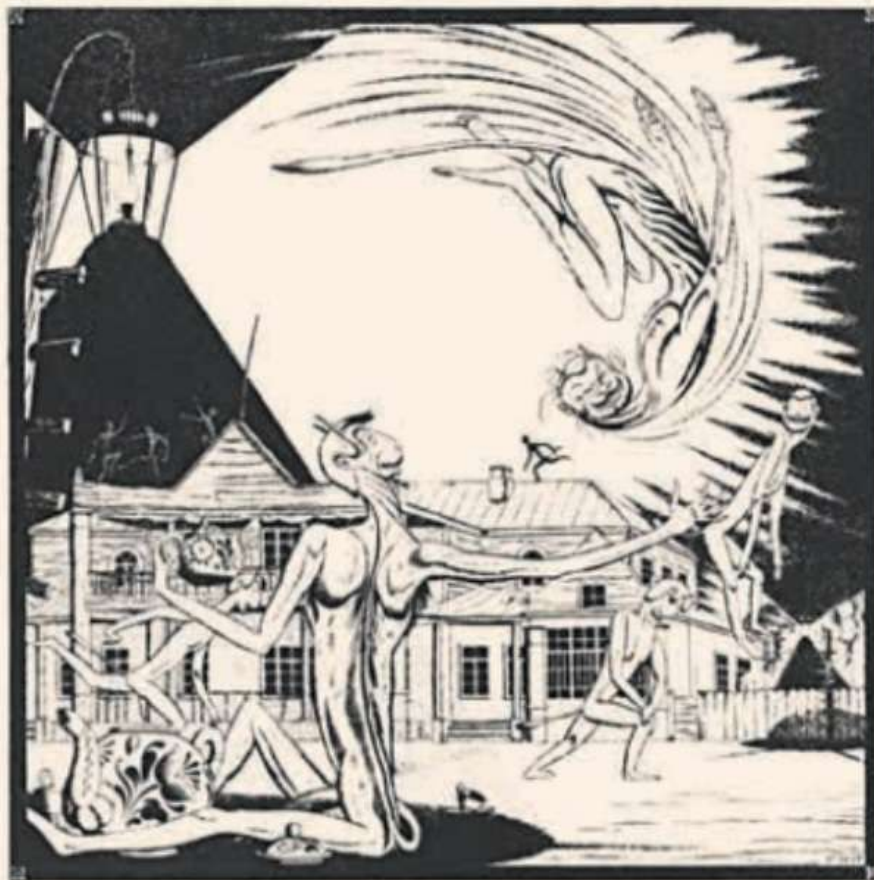
«С». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Величезний **слон**, а поряд маленький **собака** (натяк на Моську з байки Івана Крилова). На передньому плані — **скри-ня** зі **стільцями**. На **скрині** — **самовар** та мереживна **серветка**.

«Ф». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Останній гетьман Кирило Розумовський (що мав чин генерал-фельдмаршала) споглядає феєрверк під час фестивалю (назва великого святкування у XVIII ст.) перед фасадом палацу у своїй столиці — Глухові. Фінал Козацької держави.

Ч

«Ч». Аркуш «Української абетки». 1917 р.

Старий **чорт** п'є **чай** з **чашки**, поряд — великий **чайник**.
Чортенята грають у **чехарду**. Все дійство відбувається на тлі
старого будинку в маєтку Круглик.

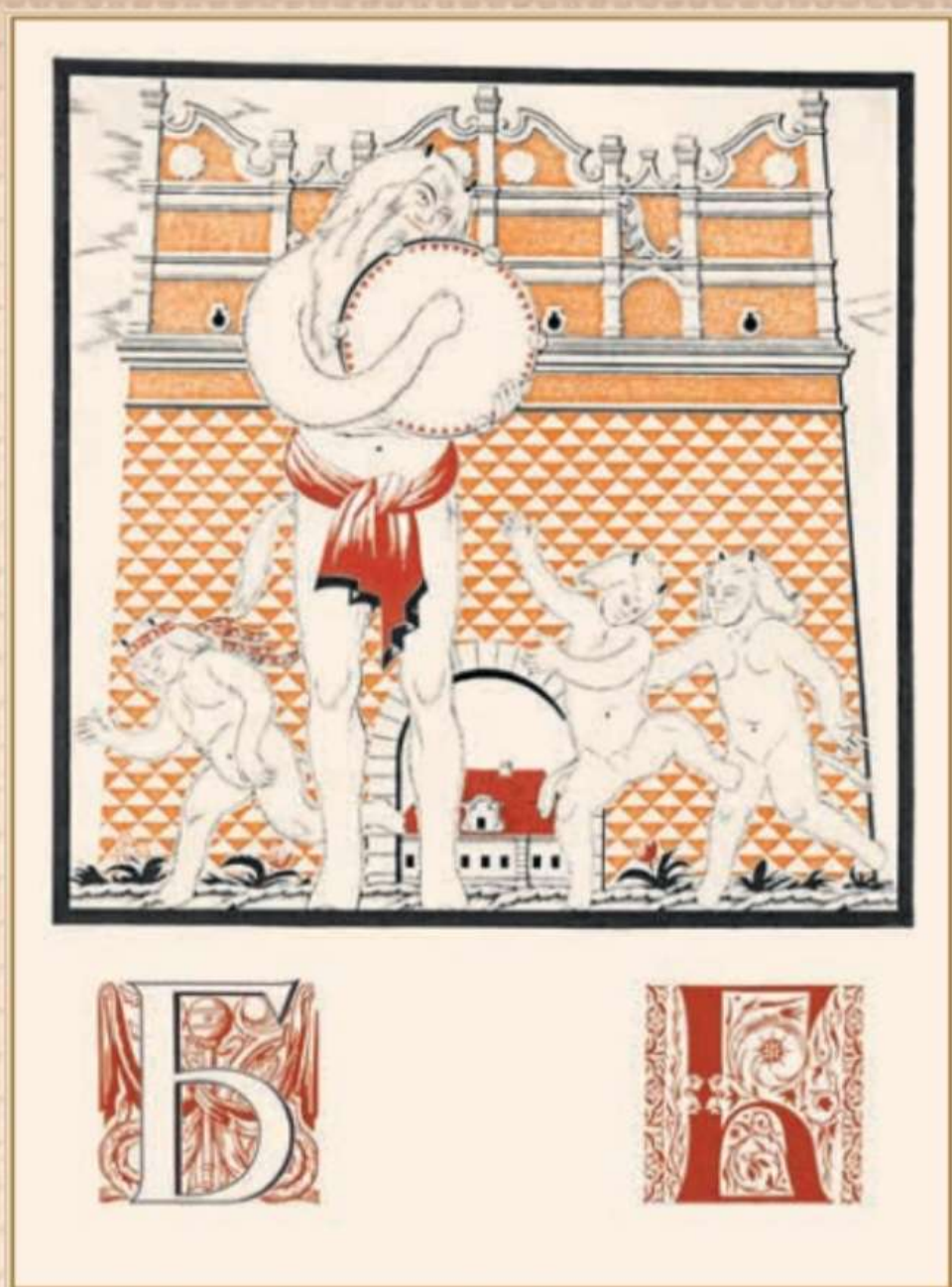
СОНЦЮ, МІСЯЦЮ, ЗІРКАМ

ДІТЯМ ВСІМ У ВСІЙ КРАЇНІ

ГЕОРГІЙ НАРБУТ

«Б». Аркуш «Української абетки». 1919 р.
Біс б'є у бубон біля брами перед будинком,
бісенята танцюють.

**МАЛЮНКИ ДО «УКРАЇНСЬКОЇ АБЕТКИ»
КИЇВСЬКОГО ПЕРІОДУ**

Після повернення до України, у 1919 році, Нарбут намалював ще три аркуші вже нового за стилістикою варіанта «Української абетки».

«В». Аркуш «Української абетки». 1919 р.

Відьма летить на мітлі, **ведмедик** танцює з гроном **винограда**,
виноград у кошику, вдалині **вітряк**.